

32. emakeeleolümpiaadi juhend

2016/2017. õppeaasta

28.04.2016

Õppeaasta: 2016/2017

Teema: Stiil ja sõnavara

Korraldajad: Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituudi juures moodustatud olümpiaadi žürii koostöös TÜ teaduskooliga

Lisateave: <http://www.teaduskool.ut.ee/et/olumpiaadid/emakeeleolumpiaad,merilin.aruvee@tlu.ee>

Emakeeleolümpiaadi eesmärk on äratada õpilastes sügavamat huvi üldiselt emakeele ja selle eri valdkondade vastu, arendada analüüsi- ja iseseisva uurimistöö oskust ning panna oma teadmisi võistlussituatsioonis proovile.

Stiili saab seostada suulise ja kirjaliku keelevormiga. Stiil seostub päris kindlasti olukohase tekstiliigiga, suhtlusolud aga sellega, kas juttu on vahetust või veebisuhtlusest, raamatust või konspektist, laua- või nutitelevõrgust. SMS-is maksab iga pikem ja liigne sõna ning stiil muutub lakooniliseks. Iga riigiamet teeb oma kodulehe, kuid igal riigiametil on teisest erinevad teemad ja igal kodulehel on erineva adressaadiga rubriigid. Nii tuleb ka samust asjust rääkida erinevate sõnadega, lihtsamal või keerukamal stiilis.

Stiili võib seostada ajastuga, kultuuri-, kunsti- või kirjandusliikumisega. Kunstiteoses piirab stiili see, kas räägime luulest või proosast, filmist või lavastusest; kas sõna on autoril või tegelasel; kas tegelane räägib teisega, peab monoloogi häälekalt või mõtleb endamisi.

Igal stiilil on oma viis sõnu kasutada. Kindlasti kogeb iga lugeja, et mõne teose juures tahaks sõnastikku tihti avada, muidu ei taba nüanssi, mille loob just sõnavalik. Eesti kirjanduses on autoreid, kes justkui sunniksid end tahvlis lugema, kus nutisõnastikud on käepärast. Ühelt poolt: mida kaugemale jääb kujutatav ajastu, seda vähem on lootust, et kogemus toetab sõnade mõistmist. Teiselt poolt – ikka on ühe autori stiili lihtne ja teise oma raske lugeda. Nad kasutavad sõna erinevalt.

Vahel on stiil eriomaselt kogemusviiteline. Sõnad osutavad looduskeskkonnale, muusikale, mida meie kogemuses pole. Nii tuleb tegelaste meeleolu tabamiseks leida veebist, mismoodi näeb välja *allikkress*; kuulata Youtube'is, kuidas kõlab Beethoveni 15. keelpillikvarteti kolmas osa või kuidas ja millist koloriiti kannab Bruegheli „talvine stseen halli jää, valge lume ja mustavate puudega, millest trambib üle ja läbi inimmass, nii oivaliselt pisike, kuid ometi ei ole ükski elu kahe silma vahele jäänud, kõik on läbi mõeldud ja kaalutud: tillukesed lustakuse ja meeleheite stseenid, ühtaegu kurjakuulutavad ja koomilised, kui neid läbi meistri teleskoopilise pilgu nii kaugelt vaadata“.

Alati ei aita aga nutikeskkonnad ega sõnastikud: mõistatus luuakse jutustaja või tema tegelase viisiga sõnu siduda – näiteks luules ongi see enamasti nii, kuid kindlasti on seda igaüks märganud siis, kui Kivirähk ja Juur nalja viskavad.

Kui „Stiili ja sõnavara“ ühendit vaadata, siis jääb isegi selle tõlgendajale julgesti ruumi. Igatahes loodame, et järgmise olümpiaadi võidab see, kelle stiilitunne on parem ja sõnavara rikkam kui eakaaslastel. Stiilitunne kasvab koos tekstikogemusega, sõnavara mitmekesisust ja ulatust kasvatavad tähelepanelikkus ja harjumus sõnadele tähendust leida.

Olümpiaadi korraldusest

Olümpiaadi arvestust peetakse kolmes vanuserühmas (7.–8. kl, 9.–10. kl ja 11.–12. kl). Olümpiaad toimub kahes voorus. Noorimast vanuserühmast selguvad lõppvooru pääsejad ainult piirkonnavooru kaudu, kahest vanemast vanuserühmast aga õpilase valikul kas piirkonna- ehk ülesandevooru või uurimistöövoo kaudu. Õpilane võib kasutada ka mõlemat võimalust, st osaleda nii piirkonnavoorus kui ka kirjutada uurimistöö. Uurimistöid hindab olümpiaadi žürii ja arvestus on üle-eestiline. Piirkonna- ja lõppvooru ülesannete koostamisel lähtutakse vastava kooliastme kehtivast eesti keele ainekavast ja olümpiaaditeemast ning peetakse silmas ülesannete eakohasust. Ülesannetega mõõdetakse, kui hästi oskab õpilane analüüsida, põhjendada ja kirjalikult väljendada oma seisukohti ning siduda omavahel eri valdkondade teadmisi. Kõigi ülesannete puhul hinnatakse ka õpilase enda keelendite õigsust ja konteksti sobivust.

Uurimistööde teemad

- 1) isikustiil (nt mõne kirjandusliku või filmist tuntud tegelase kõnes, mõnele ajakirjanikule omased väljendid, sõnad, nt Rein Sikk, Madis Jürgen).
- 2) kujundlik keelekasutus vabas veebisuhtluses jm informaalses või ilu- ja ajakirjandustekstis (nn uued metafoorid, metonüümia, võrdlused, kiasmid, apostroofid, sõnakasutuse loovus autori või teose erijoonena)
- 3) ametlike tekstide oskussõnakasutuse selgus
- 4) oskussõnade selgitamine ja korduvus mingi aine kindla klassi õpikomplektis
- 5) huumorile ja satiirile omased stiilid ja sõnakasutusvõimalused
- 6) sõnavara tundetoon tekstis või pealkirjades autoriti, meediaväljaandeti, sh tele- või raadiosaadetes
- 7) kindla sõnaliigi kasutamine kõnealuste objektide ja isikute iseloomustamiseks vabalt valitud tekstides (nt missuguste sisukategooriatega tegelasi iseloomustatakse, abiks

võiks olla Laivi Laanemetsa artikkel Oma Keeles „Adjektiivid reklaamikeeles“
(http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2012_1/OK_2012-1_06.pdf)

8) sõnamoodustus võrdlevalt ilu- ja ajakirjandustekstis või kahel autoril vms (abiks võiks olla Reet Kasiku artikkel Oma Keeles „Hobitseme ja keelendame“
(http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2014_1/OK_2014-1_04.pdf)

9) nimisõnalisus *versus* verbilisus SMS-vahetuses või võrdlevalt eri tekstijate stiilis

Abimaterjale uurimistöö kirjutajaile ja juhendajaile

„Viitamisnäpunäiteid uurimistöö juhendajale ja koostajale“, Krista Kerge
(http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2015_2/09.pdf)

„Viitamine iseendale teadustekstides: *töös käsitletakse, töös käsitlen, töö käsitleb ...*“,
Riina Reinsalu (http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2015_2/10.pdf)

Žürii nimel Merilin Aruvee